

NIKCZEMNOŚĆ (91) sb f

nikczemność (75), **niczemność** (14), **nichczemność** (1), **nieczemność** (1); *nikczemność RejPs* (4), *GliczKsiąż, RejWiz, Leop, KwiatKsiąż* (2), *Górndworz* (9), *RejZwierc* (3), *BudBib* (6), *CzechRozm, PaprPan, KochPs, StryjKron* (4), *CzechEp, NiemObr, ArtKanc, Górnrzm, ZawJeft, Calep, GrabowSet* (2), *LatHar, SarnStat, PowodPr, SkarKaz*; *niczemność LubPs, Mącz* (3), *HistHel* (2), *MycPrz, SkarŻyw*; *nichczemność PaprUp*; *nieczemność RejKup*; *nikczemność* : *niczemność BibRadz* (2:1), *BielKron* (1:3), *RejPos* (18:1), *ModrzBaz* (8:1).

e oraz o jasne; *nieczemność z tekstu nie oznaczającego é.*

sg *N* *nikczemność* (18). ◇ *G* *nikczemności* (17). ◇ *A* *nikczemność* (31). ◇ *I* *nikczemnością* (7). ◇ *L* *nikczemności* (7). ◇ *pl* *N* *nikczemności* (1). ◇ *G* *nikczemności* (2). ◇ *A* *nikczemności* (4). ◇ *I* *nikczemnościami* (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *To, co nietrwale, ulotne, bez znaczenia (zwłaszcza to, co ziemskie, doczesne, o wartości przemijającej), także nicość; inane, nihilum Mącz; idolum PolAnt; nullitas JanStat [w tym: czyja (16): pron poss (14), G sb i pron (2)] (45) : Abowiem on [Bóg] baczy nikciemność [!] naśię á izechmy nieinaczey fą iedno iako proch pod nogami ie^{go} RejPs 150v, 146, 179v; Sumnienie powieda iż mymo boga wfytko nieczemnołcz. RejKup Kv; RejWiz 8; Vpomina [Pan] lud aby fie niebali niebieskich známion/ ani Bálwánow/ okázuiąc ich nikczemność/ iż nikomu nic niemogą vczynić Leop Ier 10 arg; BibRadz Is 41 arg; Wotuiąc nie rádził [Attylijus Regulus] zá fię dáwać żadnego/ powiedáiąc fwoię niczemność á zelfze látá/ w ktorých iuż nie może być pożyteczny Rzeczypółpolitey. BielKron 120, 197v; Mącz 156b; RejPos 76v, 166 [2 r.], 167v, 173v, 228v [2 r.]; BudBib 1. Reg 12/21, 1.Par 16/26, Ps 96/7, Jer 10/8, 15; CzechRozm 51v; PaprPan Hh4v; wżákże to iefzczę przydam/ czym nikczemność árgumentu tego pokázác fię może. NiemObr 47; Cząftko máluczka/ tu krotko żyiáca/ Y ták lękliwa/ że miód zbieráiąca Pfczołká/ cię trwoży: ty chcełz wieczne progi/ Rządzić vbogi? Ty/ ktorego pchła (wspomnienia niegodná/ Prze nikczemność iey) przez całą noc głodná Przewraca GrabowSet T3; LatHar 246; SarnStat 529.*

W połączeniach szeregowych (4): *RejPos* 179, 228v, 271v; *A* *my* nie będąc iedno prochem y ziemią y fámą *nikczemnością/ czyniem fię* równemi wżytkim y nawyżłzym/ á nikomu vftąpić niechcemy. *SkarKaz* 84a.

W przeciwstawieniu: »*nikczemność ... zwierzchność*« (1): *Prorok wofobie grzełłnego człowieka á fkrullonego/ profi o miłofierdzie páná przypomináiąc nikczemność ie^{go}/ á wieczną zwierzchność páńfką RejPs 148.*

Wyrażenia:»*niczemność ciała*« (1): *Okazanie niczemności cyála krewkiego. LubPs Hv marg.*

»*nikczemność człowieka, człowieczeństwa*« [szyk 3:1] (3:1): *Opifuie niczemność człowieczeństwá/ przyrownywáiąc ie listowi y źdźbłu. BibRadz I 278d marg; RejPos 166 marg, 210v marg, 317 marg.*

»*nikczemność świata tego*« (2): *A iż fie to iuż w niey [panience] wypełniło/ iż s tey gáląfki pofłzá tá fwięta látorołł/ ktora przyfciem fwym/ ofwieciłá y vwefeliłá wżytki ciemności/ nędze/ á nikczemności fwiátá tego. RejPos 271v, 289v.*

Szeregi: »krewkość i nikczemność« (1): Boć on [Pan] łam nález krewkość, y wżyftkę nález nikczemność. *ArtKanc* Q19v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»nikczemność a niegodność« (1): Dayże nam nález wżechmogący Pánie/ ábyłmy vmieli poznawác ty nikczemności á niegodności łwe *RejPos* 48.

»nikczemność a obłędliwość« (1): O nędzna mucho á mizerny robaku/ iełłiżeś ty tego kiedy godzien iełt/ iż taka rádość y taki łmętek ma zrułzyć Páná twego/ y ony łwięte ołiádłości wżytki niebiełkie dla nikczemności twoich/ á dla nędznych obłędliwości twoich. *RejPos* 196.

»prożność, (a) nikczemność« (2): *Mącz* 167b; Prorok powieđa/ wżytko w prożności á w nikczemności iełt położono. *RejPos* 112.

»nikczemność a sprośność« (2): Słuchay co łop mowi ná wielu mieyfcach/ wżędy obwoływáiąc nikczemność á łprośność człóweká nędznego. *RejPos* 228, 196v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

2. *To, co złe, grzeszne, niegodziwość; inane* *PolAnt*, *Modrz*; *dehonestas, foeditas, ignavia, nequitia, vanitas* *Modrz* [w tym: czyja (6): *pron poss* (5), *ai poss* (1)] (18) : *KwiatKsiąż* G3; iż dozwolili białyngłowam nie vmieć/ nie wieđzić/ nie dowieść/ nie dożrzeć/ zábaczyć/ y iney wżelákiey nikczemności *GórnDworz* Z7; *BudBib* Ps 4/2; *MycPrz* I C3; Tákci twoi/ ktorzi się teraz ciebie boiá/ wyđáđą potym łzaleńłtwo y głupłtwo twoie wżytkiemu łwiátu/ á nikczemność twoię przed wżytkiemy bęđą opowieđác. *ModrzBaz* 40v, 57v; *KochPs* 117; *StryjKron* 567 marg; Czego łie Panie Boze zal natakowe ze to połobie nichtzemnołć pokazuya/ áłim hanbia miełłca przodkow łwoich. *Paprup* D4v.

W połączeniach szeregowych (3): Pewna rzecz iełt/ iż w ktore łercze raz łłkierká miłłści wpáđnie/ iuż tám łprołna myłł/ boiażń/ nikczemność/ nie może popałác *GórnDworz* Bb6, Ee3; *ModrzBaz* 58v.

W charakterystycznych połączeniach: *nikczemność ostateczna, wszelaka; nikczemność lubić, naśladować, opowieđác, pokazywać (pokazujący)* (2), *wyjawiać; o nikczemności świadczyć*.

Szeregi: »lekkość a nikczemność« (1): A tak od tey lekkości á nikczemności łgarłłwa máyá być łrogo tákowi ođłłrafzani. *KwiatKsiąż* C2v.

»nikczemność a omyłka« (1): Pan nález odkupiciel y dobrodzyey nález/ wiđząc nikczemności á omyłki nález *RejPos* 286v.

»płochóć i nikczemność« (1): á ktorzi łię z niecnoty chłubią/ oni o łwey płochóci y ołłłteczney nikczemności łwiáđczá [illi improbitatem et extremam nequitiam testantur] *ModrzBaz* 57v.

»sprośność a nikczemność« (1): ktorziby przećiwko tobie/ główną nieprzyiańł mieli/ dla dołłtoieńłłwa łprołnołciá á nikczemnołciá twoią zelżonego [quem foeditate tua dehonestas]. *ModrzBaz* 40v.

W przen (2) : Wy co teraz zówiećie łczérem/ dobrem/ prołtem/ Może to być názwano nikczemności mołtem: Ná który wy nápadłzy/ iuż po nim chodźcie/ Ani oczu ku łczéréy prawđzie otworzyćie. *ZawJeft* 35; Lecź/ ná łzyi ma ciełżkie iárzmo/ dułżá/ Nikczemnołciámi łpięte/ Ták/ iż łię łedwo rułza *GrabowSet* P4v.

3. *Słabość, bezsilność, brak hartu, energii; ignavia, socordia* *Modrz* [w tym: czyja (5)] (13) : *BielKron* 342; Wđyc thego niemoże ináczey/ iedno nikczemnołciá názwác/ iż łie one [białęgłowy] połpolicie

ledá czego boią *GórnDworz* X8v, X8v; *HistHel* C4v, Dv; *ModrzBaz* 40; Tego dnia ktorego Papieństwo [*Celestynus*] zdał/ po Mfzey fwey/ chromego iednym pożegnánim/ ktory chodzić niemogł/ zleczył: ná półromocenie tych/ ktorzy mówią/ iż nie zpokory/ ále zniczemności fwey Papieństwo opuścił. *SkarŻyw* 473; By to fzło z nafzey nikkczemności/ byłoby fię czego wftydźić/ ále iż nie ieft nas fto/ żebyfmy Tátárom/ abo Turkom odpor dáć mogli/ káždy báczny rychley nas w tey mierze obmowi/ y pożáluie/ niżliby nas winować miał. *GórnRozm* M2.

W połączeniu szeregowym (1): Bo chociay iuz nie fráncuzy/ nie guzy/ nie wrzody/ nie pleury/ nie koliki/ tedy przedfię thępość/ gnuśność/ nikkczemność/ á wfzytkim omierzenie/ to nas pewnie nie minie/ y inych wiele nadobnych przypadkow/ iáko drapánie/ chrapánie/ łapánie/ łnádnie przypásć może. *RejZwierc* 14.

W przeciwstawieniach: »dzielność, męstwo ... nikkczemność« (2): Ták wiele wfłercách ludzkich wáży mnimánie o męftwie ábo o nikkczemności czyiey wzięte/ á wtwierdzone [*opiniones de fortitudine ignaviague alicuius conceptae et confirmatae*]. *ModrzBaz* 118; Miáfto tego my mamy zbytki/ á chćiwość: dobrá póspolitego vboftwo/ á priwatne doftátki: pochwalamy dzielność y doftátki/ á náśláduiemy nikkczemności. *PowodPr* 78.

Szeregi: »lenistwo i niczemność« (1): A ztądże [*dworzanie*] też żywą w leniřtwie y w niczemności [*in ignavia et socordia*]/zá ktorą idą fzáchy/ kořtki/ truneczne biefiády/ gámrácy/ y infze dworne zarázy. *ModrzBaz* 13.

»nikczemność a płochóć« (1): A Woiewodzie/ ktory od niego z bitwy wćiekl/ záięczy kozuch/ y kádziel z wrzećionem w podárek posłał/ nikkczemność iego á płochóć záięczą/ y fpráwy niewieřcie nie mężkie tym znácząc *StryjKron* 220.

4. *Prostactwo, nieuctwo; ineptia, ineptitudo Cn* [w tym: czyja (2)] (8) : ktorzy będąc wielkimi prořthaki/ mieli iednák indziey thę fławę/ iákoby mieli być záwołánemi dworzány: prawda iż fie potym nikkczemność ich odkryłá *GórnDworz* D4, R6v; *RejZwierc* 242 [2 r.]; Láćinřka przypowieřć *Afinus ad lyra*^m/ gdy fie kto prze nikkczemność do rzeczy zacney nie godzi. *ModrzBaz* 134v marg.

Szeregi: »nikczemność a głupřstwo« [szyk 1:1] (2): Też y w tym ieft trefność/ kiedy ktho nieznácznie czyię nikkczemność/ á głupřřtwo fzkáluie: iáko v łádu ziemiánin ieden prořł o prokuratorá/ powiedaiącz iż zá pieniádze dořtáć go niemogł *GórnDworz* R6v, Hh2.

»prořć a nikkczemność« (1): Gdzye nye odřyla tu do rzemyřnikow/ dla prořřći á nikkczemności ich/ ále do tych ktorzy náuki wfobyie máyá/ á oná fłaffuyá/ y infře Bogá poznáć/ czćić/ wylbić/ náuczáyá. *GliczKřiqż* G8v.

5. *Zmyřlenie, kłámřstwo; gerrae Mqcz; vanitas Calep; insulsitas Cn* [w tym: czyja (5): *pron poss* (3), *G sb* (1), *ai poss* (1)] (7) : *BibRadz* *4v; Ieft tho iedno fzyderřřtwo ná fwiecie tá Alkumia známienite/ ktora fie iáwnie lámá w fwey nikkczemności wydawa/ gdy to obiecuie dáć z náuki/ częgo iey przyrořdenie broni *BielKron* 26; *Mqcz* 145c; O tym też czytay *Dialogum Platonis de nature et legibus*/ gdzie ieden Egipczyk Solonowi Philořophowi nikkczemność Hifřoriy Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie. *StryjKron* 16 marg, 16; *CzechEp* 162; *Calep* 1101b.

Synonimy: 1. darmość, marność, prořność; 2. marność, mizeryja, niecność, niecnota; 3. bojaźń, gnuřność, lenistwo, łęklivość, niebaczość, nieumiejętność, ociężáłość, ospalřstwo, ospáłość, prořnowanie;

4. *głupność, głupstwo, grubijaństwo, grubstwo, nieobyczajność, nierozum, nietrafność, nieumiejętność, niewiadomość, prostość, prostota*; 5. *bajka, baśń, brednia, fałsz, kłamstwo, matactwo, matanina, nieprawda, plotka, wymysł*.

MŚ